

8. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 4. Ст. 43.
9. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.
10. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: Наказ Національного агентства України з питань державної служби від 05 серпня 2016 р. № 158. Офіційний вісник України. 2016. № 74. Ст. 2493.
11. Фаткуллин Ф.Н. Проблемы теории государства и права: курс лекций. Казань: Изд-во Казанского гос. ун-та, 1987. 336 с.
12. Зубов К.М. Правообмеження у державній службі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.07. Одеська національна юридична академія, Одеса, 2010. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1301/%D0%97%D1%83%D0%B1%D0%BE%D0%B2.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
13. Білинська М.М., Євмешкіна О.Л., Сурай І.Г. Кадрова політика і державна служба: конспект лекцій. К.: НАДУ, 2012. 72 с.
14. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 р. № 3855-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 16. Ст. 93.
15. Фалалєєва Л.Г., Мараховський В.В. Дипломатичні імунітети: принципи, норми, практика застосування. Вісник Академії адвокатури України. 2009. № 1(14). С. 192–202.

СТОЛБОВИЙ В. М.,
кандидат юридичних наук,
доцент, докторант
(Національна академія
Служби безпеки України)

УДК 342, 347.9

СЛУЖБОВІ ПРАВОВІДНОСИНИ В СИСТЕМІ СУДІВ УКРАЇНИ

Статтю присвячено розгляду службових правовідносин у системі судів України. Проаналізовано наукові погляди на зміст службових правовідносин. Визначені структурні елементи службових правовідносин у діяльності судів України. Запропоновано визначення службових правовідносин у системі судів України.

Ключові слова: публічна служба, службові правовідносини, судова влада, статус судді, дисциплінарна відповідальність суддів.

Статья посвящена рассмотрению служебных правоотношений в системе судов Украины. Проанализированы научные взгляды на содержание служебных правоотношений. Определены структурные элементы служебных правоотношений в деятельности судов Украины. Предложено определение служебных правоотношений в системе судов Украины.

Ключевые слова: публичная служба, служебные правоотношения, судебная власть, статус судьи, дисциплинарная ответственность судей.

The article is devoted to the consideration of official relations in the judicial system of Ukraine. Analysis of scientific views on the content of official relations made. The structural elements of official relations in the courts of Ukraine defined. The definition of official relations in the judicial system of Ukraine proposed.

Key words: *public service, service legal relations, judiciary, status of judges, disciplinary responsibility of judges.*

Вступ. Судова влада в Україні нині відіграє чи не найважливішу роль у забезпеченні нормального функціонування всіх державних інституцій і суспільства у цілому. Відповідно до Конституції України правосуддя в Україні здійснюють виключно суди. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає, що правосуддя в Україні здійснюється на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і забезпечує право кожного на справедливий суд.

Правовладдя – це система державного і суспільного устрою, де забезпечується верховенство права в державі (володарює право), де права і свободи людини є найвищою цінністю, а їх забезпечення стає пріоритетом держави, де сама влада перебуває під контролем закону, обмежується правом, а саме право створює таку систему правовідносин, за якої максимально усуваються можливості свавілля чиновників [1, с. 283]. Оскільки суд приймає рішення від імені держави, а також такі рішення є загальнообов’язковими для виконання всіма громадянами та органами державної влади, тому вимоги до кандидата на посаду судді, його юридична кваліфікація, майбутня професійна діяльність мають неабияке значення для констатації наявності правової держави і панування закону.

Постановка завдання. Загальні питання правового статусу судді досліджувались у роботах таких науковців, як В.Д. Бринцев, В.В. Городовенко, В.О. Гринюк, В.С. Єгорова, Р.О. Куїбіда, І.Є. Марочкін, Л.М. Москвич, С.В. Прилуцький, Л.В. Скомороха, В.І. Чебан, Т.В. Штих та інших.

Службові правовідносини були предметом розгляду різних науковців, але їх дослідження стосувались, в основному, загальних категорій службового права, натомість службові правовідносини у системі судів України раніше детально не розглядались.

Метою статті є з’ясування структурних елементів службових правовідносин у системі судів України.

Результати дослідження. Службове право, як підгалузь особливого адміністративного права, покликане регулювати порядок виникнення зміни та припинення правовідносин з приводу проходження публічної (державної) служби. Оскільки більша частина службових правовідносин виникає з моменту підписання наказу про призначення на посаду державного службовця, то підставою виникнення службових відносин є індивідуальні владні акти органів державної влади, органів місцевого самоврядування, видані в межах їх компетенції. Таким чином, між публічним (державним) службовцем та публічною адміністрацією виникають у майбутньому взаємні права та обов’язки [2, с. 185].

Відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України, а саме пункту 17 статті 4 професійна діяльність суддів є різновидом публічної служби [3]. У широкому теоретичному трактуванні публічна служба розуміється як одна зі сторін діяльності публічної адміністрації із правового регулювання і організації діяльності її працівників, а також сама діяльність державних і муніципальних службовців щодо практичного і безпосереднього здійснення функцій і завдань, що ставляться перед ними. Публічна служба передбачає служіння державі, територіальній громаді, тобто виконання за дорученням і за плату діяльності з реалізації завдань і функцій держави і органів місцевого самоврядування [4, с. 49].

Відповідно до статті 17 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» судоустрій будується за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності. Систему судоустрою складають: 1) місцеві суди; 2) апеляційні суди; 3) Верховний Суд.

Службові правовідносини у сфері професійної діяльності суддів виникають із моменту призначення судді на посаду. Відповідно до статті 128 Конституції України Президент України видає Указ про призначення на посаду судді. Виданню Указу Президента передують подання Вищої ради правосуддя. Особа, яка призначена на посаду судді, набуває повноважень судді після складення присяги судді.

Як зазначає М.І. Цуркан, служба на посаді судді – це вид публічної служби професійних суддів у здійсненні ними правосуддя і характеризується:

- а) зайняттям суддею державної посади у державному органі (суді) і неналежністю до категорії як політичних, так і державних службовців;
- б) особливим порядком призначення на посаду судді і проходження суддівської служби;
- в) незалежністю суддів і підпорядкуванням тільки закону;
- г) оплатою праці за рахунок державного бюджету.

Публічна служба професійного судді здійснюється з часу складання ним присяги та припиняється з часу звільнення з посади органом, що його обрав або призначив. Час перебування особи у відставці із збереженням звання судді до публічної служби не належить [5, с. 16].

Отже, першим елементом службових правовідносин у системі судоустрою України є юридичний факт видання Указу Президента про призначення на посаду та складання присяги суддею.

Елементом службових правовідносин у зазначеній сфері є процес здійснення професійної діяльності на посаді судді і реалізації прав та обов'язків, передбачених законодавством. Відповідно до статті 52 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суддею є громадянин України, який призначений суддею, обіймає штатну суддівську посаду в одному з судів України і здійснює правосуддя на професійній основі. Професійна діяльність на посаді судді полягає у здійсненні суддею правосуддя на основі Конституції і законів України. У здійсненні правосуддя суддя має права і обов'язки. Права судді передбачають можливість брати участь у суддівському самоврядуванні; утворювати громадські об'єднання та брати участь у них з метою захисту своїх прав та інтересів, підвищення професійного рівня; бути членом національних або міжнародних асоціацій та інших організацій, що мають на меті захист інтересів суддів, утвердження авторитету судової влади в суспільстві або розвиток юридичної професії та науки; підвищувати свій професійний рівень та проходити з цією метою відповідну підготовку та ін. Основними обов'язками судді є: справедливо, безсторонньо та своєчасно розглядати і вирішувати судові справи відповідно до закону із дотриманням засад і правил судочинства; дотримуватися правил суддівської етики; виявляти повагу до учасників процесу; подавати декларацію добросовісності судді та декларацію родинних зв'язків судді; подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; не розголошувати відомості, які становлять таємницю, що охороняється законом, зокрема таємницю нарадчої кімнати і закритого судового засідання; виконувати вимоги та дотримуватися обмежень, установлених законодавством у сфері запобігання корупції; систематично розвивати професійні навички (уміння), підтримувати свою кваліфікацію на належному рівні, необхідному для виконання повноважень у суді, де він обіймає посаду; звертатися з повідомленням про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя до Вищої ради правосуддя та інші [6].

Складником професійної діяльності судді, що безпосередньо є елементом службових правовідносин у системі судів України, є підготовка судді та його регулярне оцінювання. Відповідно до статті 90 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» таке оцінювання судді проводиться упродовж перебування на посаді з метою виявлення індивідуальних потреб судді щодо вдосконалення, стимулювання його до підтримання кваліфікації на належному рівні та професійного зростання. Серед суб'єктів оцінювання законодавець виділяє:

- 1) викладачів (тренерів) Національної школи суддів України за результатами підготовки шляхом заповнення анкети;
- 2) інших суддів відповідного суду шляхом анкетування;

3) самого суддю шляхом заповнення анкети самооцінки;

4) громадські об'єднання шляхом незалежного оцінювання роботи судді в судових засіданнях.

За результатами кожного тренінгу під час підготовки судді викладач (тренер) заповнює щодо судді анкету оцінювання, що містить:

1) оцінку:

а) оволодіння суддею знаннями, вміннями, навичками;

б) акуратність і своєчасність виконання завдань;

в) аналітичні здібності, спроможності оцінювати інформацію;

г) вміння взаємодіяти з колегами (спроможність вести переговори, працювати в команді, працювати під тиском тощо);

г) комунікаційні навички (навички складання документів, усного мовлення тощо);

д) сильні сторони судді;

2) рекомендації судді щодо напрямів самовдосконалення або проходження додаткового навчання.

Національна школа суддів України ознайомлює суддю з анкетною не пізніше п'яти днів після закінчення відповідного тренінгу. Суддя протягом десяти днів після одержання анкети має право надіслати свої заперечення щодо результатів оцінювання. За результатами розгляду заперечень судді викладач (тренер) має право протягом п'яти днів заповнити нову анкету оцінювання. Анкета оцінювання роботи судді за результатами кожного тренінгу, заперечення судді щодо результатів оцінювання, а також анкета за результатами розгляду заперечень включаються до суддівського досьє. Результати регулярного оцінювання можуть враховуватися під час розгляду питання про проведення конкурсу на зайняття посади у відповідному суді [6].

Невід'ємним елементом службових правовідносин у системі судів України також, на нашу думку, є дисциплінарні відносини. Такі відносини складаються під час перебування судді на посаді та здійснення ним правосуддя. Як зазначає А.В. Шевченко, наявність дисциплінарної відповідальності судді через особливу важливість покладеної на нього функції здійснення правосуддя є одним із необхідних факторів, що забезпечує відповідальний підхід судді до виконання своїх обов'язків. Вона в цілому спрямована на формування відповідального професійного підходу та припинення правопорушень у сфері правосуддя, зокрема корупційної спрямованості. Проте необхідно зазначити, що порядок накладення дисциплінарних стягнень має бути організований таким чином, щоб була забезпечена незалежність судді і не допускалася його пряма або побічна залежність від осіб, які можуть застосувати до нього заходи дисциплінарного впливу [7, с. 24].

Стаття 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає низку підстав, за якими суддю може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності. У разі настання таких випадків Вища рада правосуддя відкриває щодо судді дисциплінарне провадження. Для розгляду справ щодо дисциплінарної відповідальності суддів Вища рада правосуддя утворює Дисциплінарні палати з числа членів Вищої ради правосуддя. До складу кожної Дисциплінарної палати входить щонайменше чотири члени Вищої ради правосуддя. Під час формування Дисциплінарних палат Вища рада правосуддя має забезпечити, щоб щонайменше половина, а якщо це неможливо, принаймні значна частина членів кожної Дисциплінарної палати були судьями або судьями у відставці.

Дисциплінарне провадження розпочинається за скаргою щодо дисциплінарного проступку судді (дисциплінарна скарга) або за ініціативою Дисциплінарної палати чи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Дисциплінарне провадження включає:

1) попереднє вивчення та перевірку дисциплінарної скарги;

2) відкриття дисциплінарної справи;

3) розгляд дисциплінарної скарги та ухвалення рішення про притягнення або відмову в притягненні судді до дисциплінарної відповідальності [8].

За наслідками дисциплінарного провадження до суддів можуть застосовуватися такі види дисциплінарних стягнень:

- 1) попередження;
- 2) догана з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді протягом одного місяця;
- 3) сувора догана з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді протягом трьох місяців;
- 4) подання про тимчасове (від одного до шести місяців) відсторонення від здійснення правосуддя із позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді та обов'язковим направленням судді до Національної школи суддів України для проходження курсу підвищення кваліфікації, визначеного органом, що здійснює дисциплінарне провадження щодо суддів, та подальшим кваліфікаційним оцінюванням для підтвердження здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді;
- 5) подання про переведення судді до суду нижчого рівня;
- 6) подання про звільнення судді з посади [6].

Заключним елементом службових правовідносин у системі судів України, який, на нашу думку, необхідно розглянути, є порядок звільнення судді з посади та припинення його повноважень.

Конституція України передбачає підстави звільнення судді з посади:

- 1) неспроможність виконувати повноваження за станом здоров'я;
 - 2) порушення суддею вимог щодо несумісності;
 - 3) скоєння істотного дисциплінарного проступку, грубе чи систематичне нехтування обов'язками, що є несумісним зі статусом судді або виявило його невідповідність займаній посаді;
 - 4) подання заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням;
 - 5) незгода на переведення до іншого суду у разі ліквідації чи реорганізації суду, в якому суддя обіймає посаду;
 - 6) порушення обов'язку підтвердити законність джерела походження майна.
- Повноваження судді припиняються у разі:
- 1) досягнення суддею шістдесяти п'яти років;
 - 2) припинення громадянства України або набуття суддею громадянства іншої держави;
 - 3) набрання законної сили рішенням суду про визнання судді безвісно відсутнім або оголошення померлим, визнання недієздатним або обмежено дієздатним;
 - 4) смерті судді;
 - 5) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо судді за скоєння ним злочину.

Рішення про звільнення судді з посади ухвалює Вища рада правосуддя на засіданні у формі вмотивованого рішення. Рішення Вищої ради правосуддя ухвалюється більшістю членів Вищої ради правосуддя, які беруть участь у засіданні цієї ради. Рішення ухвалюється відкритим голосуванням у спеціальному приміщенні (нарадчій кімнаті), бути присутніми у якому іншим особам, крім членів Вищої ради правосуддя, які мають право голосу під час ухвалення рішення, забороняється. Резолютивна частина рішення Вищої ради правосуддя, її органів оголошується публічно, безпосередньо після його ухвалення, а повний текст рішення оприлюднюється на офіційному веб-сайті Вищої ради правосуддя не пізніше ніж на сьомий день із дня його ухвалення [8].

Висновки. Отже, підсумовуючи, можна визначити поняття службових правовідносин у системі судів України, як професійну діяльність суддів на посаді з початку призначення і складення присяги, а також процес проходження публічної служби суддею, який складається із безпосереднього здійснення правосуддя, підготовки судді та його регулярного оцінювання, здійснення дисциплінарного провадження щодо судді (за наявністю підстав) та порядку звільнення судді з посади і припинення його повноважень.

Список використаних джерел:

1. Тертишник В. Функції та повноваження органів влади і правничих інституцій в умовах провладдя. Суспільно-політичні процеси. Науково-популярне видання громадської організації «Академія політичних наук». К., 2017. Випуск 2–3(6–7). С. 282–298.
2. Аніщенко Т. Юридичні факти як підстава виникнення, зміни та припинення службових правовідносин. Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Юридичні науки. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012. № 4(II). С. 183–187.
3. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 03.10.2017 року № 2147-VIII / Відомості Верховної Ради України. 2017. № 48. Ст. 436.
4. Мовчун О. Службові відносини в адміністративному праві. Вісник Херсонського державного університету. Х., 2015. Випуск 1, Том 3. С. 48–52.
5. Правове регулювання публічної служби в Україні. Особливості судового розгляду спорів: монографія. Х.: Право, 2010. 216 с.
6. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 року № 1402-VIII. / Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31. Ст. 545.
7. Шевченко А.В. Дисциплінарна відповідальність суддів України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. КНУ ім. Тараса Шевченка. К., 2013. 238 с.
8. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 року № 1798-VIII. / Відомості Верховної Ради України. 2017. № 7–8. Ст. 50.

ХЛАПОНІН Д. Ю.,
начальник юридичного відділу
(Шевченківська районна філія
Київського міського центру зайнятості)

УДК 342.9:5.08

**ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
КІБЕРФІЗИЧНИХ СИСТЕМ У ПРОВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ**

Статтю присвячено аналізу особливостей нормативно-правового регулювання функціонування кіберфізичних систем (КФС) у провідних країнах світу, результатів наукових досліджень у сфері забезпечення безпечного, надійного, стійкого функціонування КФС з урахуванням вимог конфіденційності. Сформовано пропозиції щодо удосконалення законодавчого регулювання функціонування КФС в Україні.

Ключові слова: кіберпростір, кіберфізична система, сертифікація КФС, стандарти КФС, Інтернет речей.

Статья посвящена анализу особенностей нормативно-правового регулирования функционирования киберфизических систем (КФС) в ведущих странах мира, результатов научных исследований в сфере обеспечения безопасного, надежного, устойчивого функционирования КФС с учетом требований конфиденциальности. Сформулированы предложения по усовершенствованию законодательного регулирования функционирования КФС в Украине.

Ключевые слова: киберпространство, киберфизическая система, сертификация КФС, стандарты КФС, Интернет вещей.

